

Romuald Przybylski

Współpraca prokuratury ze służbą konserwatorską na terenie woj. zielonogórskiego

Ochrona Zabytków 31/2 (121), 135-136

1978

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

lenia kadr architektonicznych (w oparciu o doświadczenia Politechniki Poznańskiej). W wyniku konferencji i licznych objazdów nasuwa się spostrzeżenie, że konserwatorzy węgierscy, dzięki optymalnym rozwiązaniom prawnym, administracyjnym, ekonomicznym i społecznym, doskonale radzą sobie z zagadnieniami ochrony i konserwacji zabytkowych wsi i miasteczek. Zagrody wiejskie są wyłącznie miejscami zamieszkania, gospodarstwa państwowe lokalizowane są poza zabytkowymi fol-

warkami, które przeznacza się na inne funkcje, np. ośrodki wypoczynkowe; istnieje regularna pomoc materialna dla właścicieli zabytkowych domów itd. W związku z takimi warunkami konserwatorzy mogą realizować rozległy plan organizowania w obiektach zabytkowych m.in. muzealnych punktów etnograficznych i punktów turystycznych (informacja, noclegi, gastronomia), a w osadach wiejskich — rezerwatów i tzw. wsi turystycznych. Oprócz oceny działalności węgierskiej służ-

by konserwatorskiej, konferencja ICOMOS umożliwiła uczestnikom zapoznanie się z problemami i pracami konserwatorskimi występującymi w różnych krajach Europy, a także poza naszym kontynentem*.

Krzysztof Nowiński

* Informacja opracowana została na podstawie sprawozdania z konferencji sporządzonego przez mgra A. Michałowskiego.

MIĘDZYNARODOWY KOMITET ETYKI KONSERWATORSKIEJ

Komiteta ten pod nazwą International Committee for Ethics in Conservation (w skrócie ICEC) został powołany we wrześniu 1977 r. jako tzw. „project”, czyli program naukowy — przy Instytucie Technologii Materiałów Artystycznych i Konserwacji w Królewskiej Akademii Sztuk Pięknych w Sztokholmie. Na przewodniczącą Komitetu zaproszono autorkę tej informacji, a sekretarzem został prof. dr Björn Hallström, dyrektor wyżej wymienionego Instytutu.

Przedmiotem prac ICEC mają być zagadnienia etyczne w konserwacji dzieł sztuki i obiektów o wartościach historycznych, przy założeniu, że są one dokumentami przeszłości. Główną cechą każdego dokumentu jest jego autentyczność, a zatem cecha ta powinna stanowić podstawę przy planowaniu i wykonywaniu wszelkich zabiegów konserwatorskich. Tymczasem działania konserwatorskie mogą spowodować mniejsze lub większe zniszczenie autentycznych wartości zabytku jako dokumentu (może to nastąpić w czasie prac lub w przyszłości), co oczywiście byłoby sprzeczne z podstawowymi zasadami ochrony zabytków. Stąd sprawy etyki działań konserwatorskich i należytego szacunku dla oryginalnej substancji są tak niezmiernie ważne. Niestety, dotychczas sprawy te traktowane były w sposób raczej marginesowy w ca-

łości zagadnień konserwatorskich, co zaczęło w ostatnich latach wzbudzać coraz większy niepokój wśród szerokiego grona odpowiedzialnych specjalistów, troszczących się o właściwe zachowanie naszego dziedzictwa kulturalnego. Celem ICEC jest stworzenie punktów oparcia dla „bezdonnej etyki”. Zakres tematów będzie możliwie szeroki, ale przede wszystkim będzie on obejmował sprawy wszelkiego rodzaju zabiegów technicznych i odpowiedniej opieki z punktu widzenia ochrony nie tylko substancji zabytku, ale i jego autentyczności.

Bezpośrednią pobudką powołania ICEC był bardzo szeroki i gorący odzew międzynarodowy na wydaną przed dwoma laty przez wymieniony wyżej Instytut w Sztokholmie broszurę studyjną pod tytułem *Ethics in Conservation*, a także powszechnie wyrażana opinia, że etyka konserwatorska jest sprawą, którą należy się jak najszybciej zająć. Jako motto dla działań Komitetu wybrano hasło „Care and Protection”, co w niezbyt dokładnym tłumaczeniu na język polski można by ująć jako „Opieka i Ochrona”.

Szczegóły organizacyjne ICEC są obecnie w stadium opracowywania. Nie przewiduje się członkostwa, składek itp. Udział jest dla każdego otwarty, pod warunkiem aktywnego włączenia się do współpracy

poprzez składanie artykułów, wniosków, komunikatów, referatów, które następnie będą w odpowiedniej formie publikowane i rozprowadzane. Dopuszczane są wszelkie wypowiedzi, propozycje, uwagi krytyczne itd., obszerne lub drobne, teoretyczne i praktyczne, ale zawsze z wyraźnie zaznaczonym głównym motywem: etyką. Poza działalnością wydawniczą prowadzone będą również kartoteki, m.in. opublikowanych dotychczas materiałów i przyczynków uwypuklających problematykę etyki konserwatorskiej.

Zasadniczym celem zamierzonej działalności jest otwarcie szerokiej i konstruktywnej dyskusji oraz wymiany poglądów i doświadczeń we wszystkich sprawach, które mogą być związane z etyką właściwego zachowania dziedzictwa kulturalnego. Natomiast zostało ustalone, że nie będą udzielane żadne konkretne wskazówki ani recepty, ponieważ wszelkie decyzje dotyczące zabiegów konserwatorskich w każdym wypadku uzależnione są od okoliczności indywidualnych.

Informacje o dalszej działalności ICEC oraz o publikowanych materiałach będą Czytelnikom polskim przekazywane na łamach „Ochrony Zabytków”.

Hanna Jędrzejewska

WSPÓLPRACA PROKURATURY ZE SŁUŻBĄ KONSERWATORSKĄ NA TERENIE WOJ. ZIELONOGÓRSKIEGO

W dniach 1—3 października 1977 r. w Żaganiu odbył się Ogólnopolski Zjazd Społecznych Opiekunów i Wojewódzkich Konserwatorów Zabytków. Wygłoszono na nim wiele referatów na temat działalności służby konserwatorskiej i społecznej opieki nad zabytkami. Poniżej przytaczamy fragmenty referatu mgra Romualda Przybylskiego, członka Komisji Opieki nad Zabytkami przy Zarządzie Oddziału PTTK, zastępcy prokuratora rejonowego w Żaganiu.

Mimo zmniejszenia się liczby przestępstw przeciwko dobrom kultury na terenie woj. zielonogórskiego, każdy tego typu zamach jest przedmiotem szczególnej uwagi organów ścigania. Prokuratura woj. zielonogórskiego od 1974 r. prowadziła dziewięć postępowań karnych dotyczących ochrony dóbr kultury, włamań i kradzieży przedmiotów zabytkowych w obiektach sakralnych oraz wywozu tego typu dóbr za granicę. Trzy postępowania prowadził prokurator rejonowy w Zielonej Górze.

Jedno dotyczyło włamania i kradzieży przedmiotów liturgicznych z kościoła rzymskokatolickiego, a pozostałe — włamania do jedynej w Zielonej Górze kaplicy cerkiewnej i kradzieży ikon. We wszystkich tych sprawach ustalono sprawców kradzieży. Wartość skradzionych ikon wynosiła 230 tys. zł. Skradzione ikony zostały odzyskane i decyzją prokuratora przekazane Muzeum w Zielonej Górze do czasu odpowiedniego zabezpieczenia kaplicy cerkiewnej przed włamaniem.

Trzy postępowania karne prowadził również prokurator rejonowy w Żarach. Były to sprawy dotyczące wywozu przez jednego z mieszkańców Żar poza granice naszego kraju czterodrzwiowego zabytkowego ołtarzyka oraz wywozu do RFN zabytkowych monet i szabli. Sprawca ten został ukarany karą 6 miesięcy pozbawienia wolności i 15 tys. zł grzywny, a ponadto sąd orzekł przepadek na rzecz skarbu państwa przedmiotów przestępstwa. Nie ustalono sprawców zniszczenia tabernakulum i dwóch bocznych ołtarzy w kościele parafialnym w Żarach.

Prokuratura Rejonowa w Żaganiu prowadziła postępowanie w sprawie włamania do kościoła Św. Krzyża i kradzieży zabytkowej rzeźby Św. Antoniego, a prokurator rejonowy w Nowej Soli kierował postępowaniem o kradzież z kościoła w Koźuchowie wiecznej lampki wartości około 1 miliona zł. Z kolei prokurator rejonowy w Wolsztynie prowadził sprawę dotyczącą kradzieży z kościoła w Zbąszyniu dwóch kielichów i jednej podstawki liturgicznej o wartości około 190 tys. zł.

We wszystkich sprawach nadzorowanych przez prokuratury stwierdzono, że okolicznościami ułatwiającymi dokonanie kradzieży było niedostateczne zabezpieczenie obiektów, zwłaszcza obiektów sakralnych. Z drugiej strony okoliczność utrudniającą wykrycie sprawców stanowił brak dokładnych opisów skradzionych przedmiotów.

Nieprawidłowości te sygnalizowane były w wystąpieniach prokuratorskich zarówno organom konserwatorskim, jak i właścicielom obiektów zabytkowych.

Prowadzenie postępowań karnych w sprawach dotyczących czynów godzących w dobrą kulturę nie jest jedyną formą działań prokuratury w dziedzinie ochrony tych dóbr. W tym zakresie prokuratury woj. zielonogórskiego podejmują również działania profilaktyczne w ramach prokuratorskiej kontroli przestrzegania prawa. Jako przykłady tych działań wymienić należy:

Prokurator rejonowy w Zielonej Górze, prowadząc postępowanie w sprawie kradzieży ikon, ujawnił wiele nieprawidłowości w zakresie ewidencji dóbr zabytkowych w prawosławnej cerkwi w Zielonej Górze. Stwierdzone nieprawidłowości były przedmiotem wystąpienia, na skutek którego skatalogowano i we właściwy sposób zarejestrowano te zabytki.

Prokurator rejonowy w Nowej Soli stwierdził w działaniach kontrolnych, że na terenie nadleśnictwa Sława znajduje się zabytków, ale opuszczona przez nadleśnictwo i pozostawiona bez opieki. O tym fakcie nadleśnictwo nie powiadomiło Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Uchybienia te posłużyły prokuratorowi do skierowania wystąpienia i naruszenia przepisów prawa zostały usunięte.

W styczniu 1977 r. prokurator rejonowy w Żaganiu nawiązał z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Zielonej Górze kontakt, w wyniku którego konserwator nadsyła do prokuratury wydane przez siebie nakazy konserwatorskie skierowane do wszystkich jednostek położonych w rejonie działania Prokuratury Rejonowej w Żaganiu. Wykonanie zaleceń i nakazów konserwatorskich jest okresowo kontrolowane przez prokuraturę i w wypadku stwierdzenia ich niewykonania prokuratura podejmuje odpowiednie działania. Niezależnie od tego w 1977 r. Prokuratura Rejonowa w Żaganiu przeprowadziła trzy kontrole przestrzegania prawa w zakresie ochrony dóbr kultury. Do najczęściej występujących i najpoważniejszych uchybień należy zaliczyć: opuszczanie i pozostawianie obiektów zabytkowych bez żadnej opieki, niedostateczne zabezpieczenie obiektów przed kradzieżami i włamaniami, zły stan obiektów, brak troski o estetyczny i właściwy ich wygląd. Ustalenia kontroli były podstawą podjęcia przez prokuraturę środków prawnych, dzięki którym stwierdzone uchybienia zostały usunięte. Ponadto prokurator woj. zielonogórskiego ujawnił dwa obiekty, które w następstwie podjętych środków zostały wpisane do rejestru zabytków i zagwarantowano im właściwą opiekę.

Romuald Przybylski

SIEDEMDZIESIĘCIOLECIE ZAŁOŻENIA TOWARZYSTWA OPIEKI NAD ZABYTKAMI PRZESZŁOŚCI

W dniu 21 października 1977 r. odbyło się w Starej Pomarańczarni w Łazienkach uroczyste spotkanie z okazji 70-lecia założenia Towarzystwa Opieki nad Zabytkami Przeszłości. Spotkanie zostało zorganizowane przez Zarząd Oddziału Warszawskiego Stowarzyszenia Historyków Sztuki i Towarzystwa Opieki nad Zabytkami.

Historię powstania i działalności Towarzystwa przypomniał zebranym doc. dr hab. Jerzy Kowalczyk¹. Red. Jerzy Waldorff, wiceprezes Zarządu Głównego TONZ, wręczył dyplomy honorowego członkostwa obecnemu Towarzystwu czteremastu wybitnie zasłużonym działaczom, m.in. dawnego TONZP. Dyplomy otrzymali: doc. dr Stanisław Gebethner, prof. dr Stanisław Lorentz, Monika Moraczewska, prof. dr Jadwiga Puciata-Pawłowska, prof. dr Jerzy Remer, mgr inż. arch. Kazimierz Saski, prof. dr Stanisława Sawicka, prof. dr Jerzy Sienkiewicz, prof. dr Jerzy Szablowski, dr Stanisław Szymański, prof. dr Władysław Tatarkiewicz, prof. dr Władysław Tomkiewicz, minister Janusz Wieczorek, prof. dr Jan Zachwatowicz.

Redaktor Jerzy Waldorff, wiceprezes Towarzystwa Opieki nad Zabytkami, wręcza dyplom członka honorowego prof. drowi Władysławowi Tomkiewiczowi (fot. J. Milczewski)

¹ Tekst referatu wygłoszonego przez doc. dra J. Kowalczyka zamieszczony na s. 99—102.